herpy

KAMELEONTER

Jemenkameleont

Chamaeleo calyptratus

Chamaeleo calyptratus är en stor, robust kameleont från bergsdalarna på Arabiska halvön, känd för sin höga, hjälmliknande kam på huvudet. Den förökar sig villigt, växer snabbt och är härdig för en kameleont. Till gengäld kräver den ett högt, luftigt terrarium, UVB, vatten som dagg och droppar och ett liv ensam. Hanarna blir upp mot 61 cm, och livet är kort: honor lever omkring 5 år, hanar upp till 8.

Familj: Chamaeleonidae Engelska: Veiled Chameleon Tidigare namn: *Chamaeleo calcaratus; Chamaeleo calcarifer*

FAKTARUTA

DJURET

Vuxenstorlek	**35-61 cm** total längd inkl. svans
Livslängd	**4-8 år**
Aktiv	**På dagen**
Levnadssätt	**Trädlevande**
Biotop	**Halvöken och savann**
Svårighetsgrad	**Viss erfarenhet**

SKÖTSEL

Min. terrarium	**60 × 60 × 120 cm** L × B × H för 1 vuxet djur
Temperatur, dag	**22-25 °C**
Värmeplats	**27-30 °C**
Temperatur, natt	**13-18 °C**
Luftfuktighet	**40-100 %**
Vatten	**Ingen vattenskål**
UVB	**Nödvändigt** Fergusonzon 3
Föda	**Insekter och växter**
Hålls	**Ensamma**

AVEL

Fortplantning	**Äggläggande**
Könsmogen	**4-6 mån.**
Kullstorlek	**20-85 ägg**
Kullar per år	**1-3**
Inkubation	**180-480 dagar** vid 25-30 °C

SKYDD OCH PAPPER

CITES	**Bilaga II**
EU-bilaga	**Bilaga B**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Chamaeleo calyptratus är en kraftig kameleont med en hög, kägelformad kam (casque) på bakhuvudet. Kammen växer med åldern och når omkring 5 cm hos stora hanar. Artnamnet kommer av grekiskans kalyptra, slöja eller täckelse, och betyder beslöjad eller täckt, med hänvisning till den mycket höga kammen. Under strupen sitter en fold med långa kägelformade fjäll, och svansen kan rullas ihop. Fötterna är som hos alla kameleonter tångformade, och ögonen kan röras oberoende av varandra.

Hanarna blir 43-61 cm inklusive svans och är smalare i kroppen. Honorna blir högst omkring 35 cm men är tyngre byggda. Nykläckta ungar är ljusgröna och har nästan ingen kam. Med åldern får hanarna band av gult, turkos och blått, medan honorna är gröna med vita, orange eller gulaktiga fläckar. Hanen har en tarsalspore på varje bakfot, som syns redan från kläckningen, och det gör könsbestämning enkel. Färgen skiftar med stämning och stress: en rädd kameleont blir mörk, och en kameleont som signalerar till en rival lyser upp. Honorna skiftar färg under äggcykeln.

Det är en art med kraftig personlighet. Många djur gapar, fräser och biter när de känner sig hotade, och andra är mer skygga än arga. Enstaka djur blir lugna nog att ta emot handen. Arten lämpar sig bättre som ett djur man tittar på än som ett djur man tar upp.

Två underarter har beskrivits, *C. c. calyptratus* och *C. c. calcarifer*, av vilka den senare har en lägre kam. I fångenskap finns också färgformer, men vägledningen här handlar om själva arten. Arten är härdig jämfört med de flesta andra kameleonter, men den är inte lätt: kraven på ljus, fuktighet, fodermängd och utrymme måste vara uppfyllda, och ett djur som utfodras för rikligt blir snabbt för fett.

Utbredning och livsmiljö

Chamaeleo calyptratus är hemmahörande i den sydvästra delen av Arabiska halvön: Jemen och sydvästra Saudiarabien, upp till omkring 2.500 m höjd. Underarten *C. c. calcarifer* är knuten till sydvästra Saudiarabien och möjligen Jemen, medan huvudformen lever i Jemen.

Arten har förts in till Florida och Hawaii, där rymda eller utsatta djur har bildat förökande bestånd, på Hawaii särskilt på Maui. Där är den en invasiv art som äter inhemska insekter och små ödlor. Ett djur får aldrig släppas fritt. Kartan visar bara den ursprungliga utbredningen.

> **Naturlig utbredning:** Jemen och Saudiarabien.

LIVSMILJÖ

Arten lever i ett halvtorrt till tropiskt bergsland med platåer, berg och dalar. Den föredrar de dalar som kallas wadier: flodbäddar skurna ner i bergen, som under regntiden fylls av vatten och växer igen med tät vegetation. Här är klimatet milt, och djuren håller till i träd och buskar. Under torrtiden tappar träden bladen, och djuren är lätta att se.

Dagarna är varma, men nätterna är svala. Inne i lövverket ligger temperaturen omkring 22-25 °C, och djuren tål både över 40 °C och temperaturer ner mot fryspunkten. På morgonen ligger dimma och dagg över dalarna, och den fukten är en viktig vattenkälla. Djuren dricker droppar från bladen och från kammen, som leder vatten mot munnen. I naturen är kläckningen knuten till regntiden, och de unga växer snabbt för att nå könsmognad innan torrtiden sätter in.

Skötsel

TERRARIET

Ett vuxet djur ska ha ett terrarium på minst 60 × 60 × 120 cm (längd × bredd × höjd). Det är det minsta mått som gör det möjligt att skapa en användbar temperaturgradient och klättermöjligheter ovanför varandra. Hanar blir stora, och 120 × 60 × 120 cm är ett bättre mått. Större är alltid bättre. Det ska bara bo en kameleont i varje terrarium, även honor, och även djur som är uppfödda tillsammans bör skiljas åt.

Terrariet ska vara högt, inte brett. Nätterrarier ger god ventilation och låter luften bytas ut, men ett rent nätterrarium kan vara svårt att hålla tillräckligt fuktigt i ett vanligt vardagsrum. Täck i så fall två sidor och dörren med klar eller matt skiva, så att luftfuktigheten på natten kan hålla sig uppe. Står terrariet i ett varmt rum med torr luft kan det vara nödvändigt att täta mer. Håll luften i rörelse med en liten fläkt, så att luften inte blir stillastående.

Inred terrariet med ett öppet solområde högst upp och en tät, lummig zon i mitten, där djuret kan sitta gömt och dra sig tillbaka. Det är den oftast förbisedda delen av en inredning: kameleonten ska ha en plats där den kan vila med större delen av kroppen gömd, och som också skärmar av UVB ovanifrån. Använd grenar i olika tjocklekar, lianer och växter av en art som inte är giftig. Djuren biter ofta i växterna, så de måste vara ogiftiga, till exempel pothos, fikus, hibiskus, croton och schefflera. Ingen botten behövs. Ett avlopp i botten med en hink under är det enklaste sättet att hantera de stora vattenmängder som hela tiden kommer in i terrariet. Placera solgrenen över ögonhöjd, så att djuret kan blicka ner över rummet och känna sig tryggt.

Läs mer: Ljus och UVB Läs mer: Värme och temperatur Läs mer: Luftfuktighet, sprayning och ventilation

TEMPERATUR

Dagstemperaturen i terrariet ligger på 22-25 °C. Det är en vanlig rumstemperatur, och ett nätterrarium följer rummet. Solplatsen värms av en lampa som bara är tänd omkring tre timmar på morgonen. Det ger djuret tid att värma upp sig, varefter det klättrar bort med lugna färger. Yttemperaturen på solgrenen ska ligga omkring 29 °C, och högre behöver den inte

vara. Börja lågt och låt djurets beteende avgöra resten.

Kammen står betydligt närmare lampan än kroppen, och det gör arten särskilt utsatt för brännskador. Använd en lampa med högre effekt och häng den högre, så att värmen är mild över ett större område. Håll handen där djurets huvud sitter: värmen ska kännas behaglig. Hänger djuret under lampan i över en halvtimme, sitter det högst upp i nätet, eller förblir det mörkt och slött, är solplatsen för kall. Grå, brända fläckar och smälta ryggtaggar är tecken på motsatsen. Mät temperaturen med en infraröd termometer.

På natten ska temperaturen sjunka till 13-18 °C. Det är en viktig del av djurets vila, och det behövs ingen uppvärmning på natten. Använd inget ljus på natten, inte heller rött, för djuren kan se det. För mycket värme och för mycket mat ger honorna mycket stora, ofta obefruktade kullar, så en låg solplats är också en fördel för dem.

LUFTFUKTIGHET OCH VATTEN

Luftfuktigheten följer ett dygn: 40-50 % på dagen och 80-100 % på natten. Siffrorna är inte kritiska, men rytmen är viktig. Kameleonten dricker inte ur en skål, den dricker droppar. Ge därför vatten som dagg och regn: spraya terrariet under nattens sista timmar, så att djuret vaknar till droppar på bladen, och använd en droppare, till exempel en hink med ett litet hål, som rinner i ett par timmar på eftermiddagen. En dimmaskin (fogger) som körs några timmar innan ljuset tänds höjer fuktigheten om terrariet är tillräckligt tätt. Dimmaskinen ska ha destillerat vatten och desinficeras regelbundet. Håll luften i rörelse, så att den inte står stilla.

Alla ytor ska vara torra under dagen. Om grenar och blad är ständigt blöta får djuret sår på fötterna, och bakterier, svamp och mögel trivs. Spraya inte djuret mitt på dagen, för många djur tycker inte om att bli sprayade. Kranvatten sätter kalk i dimmaskiner och dysor, så destillerat vatten är det bästa för utrustningen. När djuret ömsar skinn hjälper extra sprayning inte och kan göra ömsningen svårare.

Läs mer: Kalk, vitaminer och tillskott

LJUS OCH UVB

Arten är dagaktiv och behöver starkt ljus. Sätt ett långt T5 HO-rör eller en LED-list på 6.500 K över hela terrariets längd, tänd 12 timmar per dygn och helt släckt på natten. UVB-röret ensamt ger inte tillräckligt med ljus, och ett för mörkt terrarium är ett vanligt fel.

UVB är nödvändigt. Kameleonten bildar D3 i huden, och ett UV-index på omkring 3 vid solgrenen räcker för det. Det motsvarar den nedre delen av Ferguson-zon 3; zonen är en uppskattning utifrån indexet. Använd ett T5 HO-UVB-rör i en reflektor ovanpå nätet, och placera solgrenen så att djurets rygg är ca 15 cm under nätet. Avståndet är en tumregel: varje rör och varje reflektor ger olika index, så kontrollera det med en UV-mätare. Indexet sjunker med rörets ålder, och röret byts enligt tillverkarens anvisning.

Direkt solljus är starkt och kan överhetta djuret, så använd det med försiktighet.

UTFODRING

Chamaeleo calyptratus äter mest insekter: dubiakackerlackor, banankackerlackor, syrsor, gräshoppor, silkesmaskar, hornmaskar, svarta soldatflugor och deras larver, spyflugor och vandrande pinnar. Insekterna ska vara uppfödda, inte infångade, och ha fått näringsrikt foder och vatten i 2-3 dagar innan de ges. Variation är viktigt. Arten gnager också på bladen i terrariet, förmodligen som grovfoder som hjälper matsmältningen. Frukt behövs inte och ska inte ges.

Ungar utfodras varje dag med så mycket de kan äta, så länge de växer på längden. Det varar vanligtvis till 6-9 månaders ålder. När kroppen börjar växa på omfånget och fettkuddarna bakom kammen sväller ska mängden minskas. Vuxna djur får högst omkring 5 insekter av lämplig storlek varannan dag. Arten äter allt som rör sig, även när den är mätt, och fetma är en allvarlig och vanlig sjukdom, särskilt hos honor, där överutfodring ger för många ägg och fettkuddar som kan klämma äggledaren.

Pudra insekterna vid varje måltid med kalk utan D3. Två gånger i månaden pudras de med ett multivitamin som innehåller både D3 och retinol (förformad A-vitamin). Betakaroten är ingen ersättning, för det är tveksamt om kameleonter kan omvandla det. D3 bildar djuret själv under UVB, så det ska inte ges mer än så. När en hona tydligt bär på ägg får hon äta så mycket hon vill i omkring en månad och igen en vecka efter äggläggningen. Därefter ska mängden tillbaka till det normala.

Läs mer: Foderdjur: hållning och avel

BETEENDE OCH HANTERING

C. calyptratus är en skygg art som ofta verkar aggressiv. När den är hotad gapar den, fräser, ställer kroppen på högkant och kan bita. Andra gånger krullar den ihop sig, blir mörk och spelar död. Låt ett nytt djur få 1-2 veckor i fred innan du rör vid

det. Om det inte har ätit efter två veckor ska du gå till en veterinär med erfarenhet av reptiler.

Hantering är stressande. Det bästa tillvägagångssättet är att ge föda med pincett och låta djuret vänja sig vid handen. När det tar emot föda från handen kan det lära sig att gå från hand till hand. Ta aldrig tag i djuret och håll det inte fast. Håll rörelserna långsamma, och förknippa hantering med något positivt, som en tur i en växt i ett soligt fönster. Många djur tolererar bara lite hantering, och det är helt normalt.

Arten är solitär. Hanar är revirhävdande och får aldrig bo tillsammans, och hanar och honor tål bara varandra när de ska para sig. En kameleont i varje terrarium är den enda hållningsform som fungerar. Ungarna kan vara våldsamma mot varandra och ska skiljas åt tidigt. Arten behöver inget sällskap.

Avel

KÖNSMOGNAD OCH KÖNSBESTÄMNING

Hanarna kan könsbestämmas från kläckningen: de har en tarsalspore på bakfoten som honorna saknar. Vuxna hanar är större, har en högre kam och skarpare färger. Honorna är mindre, tyngre i kroppen och gröna med vita, orange och gulaktiga fläckar.

Könsmognaden inträder redan vid 4-6 månader och en längd på 20-30 cm. Det är mycket tidigt, och honor bildar och lägger ägg utan att en hane har funnits i närheten. För rikligt med mat och för mycket värme ger för stora och ofta obefruktade kullar, och det är en vanlig orsak till äggläggningssvårigheter. Håll utfodringen i schack och ge UVB och kalk, så att honan kan lägga sina ägg säkert.

PARNING

Arten förökar sig villigt och kräver ingen kall period. En mottaglig hona har ljusblå fläckar på ryggen. En hane som är redo visar strålande färger, plattar ut kroppen, vaggar och krullar svansen, och närmar sig honan med nickningar och stötar med hakan. En villig hona låter hanen para sig. Parningen varar från några minuter till en timme och kan upprepas flera gånger om dagen.

En hona som inte är parningsvillig blir svart med vita eller gula fläckar, gapar, fräser och biter. En dräktig hona är nästan svart med gula och blå fläckar och avvisar hanen kraftigt. Då ska hanen tas bort omedelbart. Sätt dem bara ihop under uppsikt, och skilj dem åt när honan avvisar hanen.

ÄGGLÄGGNING OCH KULLAR

Honan lägger äggen 20-30 dagar efter parningen. I naturen är kullen på omkring 20-30 ägg. I fångenskap är den typiskt 35-85 ägg och upp till 95, eftersom riklig föda ger stora kullar. En stor kull är påfrestande för honan, och därför är det viktigt att begränsa föda och värme innan hon bär ägg. Hon lägger 1-3 kullar per år.

Tiden före äggläggningen äter hon mindre och letar efter en plats att gräva. Ge henne en bricka eller en kruka med fuktig jord eller en blandning av jord och sand som kan hålla en gång. Behållaren ska vara högst ca 15 cm djup. Honan gräver en gång tills hon sitter med huvudet strax över ytan. Jorden måste vara tillräckligt fuktig för att gången inte ska rasa ihop; annars gräver hon om och kan utmatta sig. Se till att det finns en gren hon kan följa ner till brickan. Hon fyller igen gången och lämnar bara en lätt skillnad i jordens yta, så att äggen kan vara svåra att hitta. Hon kan gräva en ny gång och lägga fler ägg efter ungefär en vecka.

INKUBATION

Gräv försiktigt upp äggen och lägg dem i en sluten behållare med fuktig botten av vermikulit blandad med vatten i förhållandet 1:1 efter vikt, i ett lager på 3-4 cm. Äggen läggs på längden, halvt täckta, med 1-2 cm emellan, för de suger åt sig fukt och sväller. Locket håller fukten inne.

Ruvningstemperaturen ligger på 25-30 °C, och omkring 25-26 °C är ett säkert val. Äggen är härdiga, och ett brett temperaturspann fungerar. Ruvningstiden är mycket varierande: 6-16 månader. Embryona går ofta i en vila (diapaus) på 60-75 dagar, och en höjning av temperaturen startar utvecklingen igen. Det är temperaturen som styr det, inte fuktigheten. Könet beror inte på temperaturen.

Nykläckta ungar ska ha minst ett dygn på sig att kravla runt i behållaren innan de flyttas.

UPPFÖDNING AV UNGAR

Ungarna är ljusgröna och redo att äta med en gång. Inred ett litet nätterrarium med många växter och grenar, och ge UVB och fuktighet som hos de vuxna. Ge varje dag små insekter, så mycket de kan äta, pudrade med kalk. De växer snabbt. Redan under de första månaderna kan ungarna vara aggressiva mot varandra, och de ska bo var för sig senast vid 4-6 månaders ålder. Det kan vara nödvändigt att skilja dem åt redan från början.

Arten förökar sig lätt, och en kull ger ofta 30-60 ungar eller fler. Fundera på var de alla ska bo innan du låter en hona föröka sig, för ungarna ska snart bo var för sig.

Hälsa och vanliga misstag

De flesta sjukdomar beror på fel i uppsättningen, särskilt för lite UVB, felaktiga tillskott och för mycket mat. De typiska problemen är:

- Benskörhet (metabol skelettsjukdom), särskilt hos unga, vid för lite UVB, kalk och D3. Ge UVB, pudrade insekter och rätt tillskott.
- A-vitaminbrist och A-vitaminförgiftning. Båda ger problem med ögon, tunga och hud. Tillskottet ska innehålla retinol, inte bara betakaroten.
- Fetma och äggläggningssvårigheter hos honor, som kan vara livshotande. Det beror på överutfodring, för hög temperatur och för stora kullar. Kräver veterinär.
- Njursvikt och urinsyragikt vid för lite vatten, för hög temperatur och för lite fukt.
- Luftvägsinfektioner, ofta på grund av felaktig luftfuktighet eller stillastående luft. Symtom är nysningar, slem i munnen och slöhet.
- Brännskador, särskilt på kammen, från för nära lampor. Hornhinneskador kan bero på för stark UVB.
- Sår på fötterna och mögel när grenar och blad är våta hela dagen.
- Infektioner i munhålan, ögoninfektioner och bölder.
- Inre parasiter. Låt undersöka djuret om det går ner i vikt, och låt undersöka en ny kameleont innan den sätts in hos andra djur.

Ett friskt djur har öppna, klara ögon, en kraftig kropp utan insjunkna flanker, griper fast om grenen och äter regelbundet. Reptiler döljer sjukdom, så sök en veterinär med erfarenhet av reptiler om djuret inte äter, går ner i vikt, sitter mörkt och slött, har slutna ögon på dagen eller andas med öppen mun. En årlig hälsokontroll rekommenderas.

Läs mer: Vanliga sjukdomar och tecken på sjukdom

Fråga alltid dina kunniga bekanta

Guiden är ett bra ställe att börja på, men den kan inte ersätta erfarenhet. Djur är olika, och mycket av det viktigaste lär man sig av dem som har hållit arten i åratal. Prata med en uppfödare, en erfaren djurhållare eller en veterinär med kunskap om kräldjur och groddjur innan du skaffar djuret - och igen om något verkar fel.